

Dan Lungu in the World Republic of Letters

Gabriela-Maria MOALE

*Technical University of Cluj-Napoca
North University Center in Baia Mare
moalegabi@yahoo.com*

Abstract: Following in the footsteps of authors such as David Damrosch, Pascale Casanova and Franco Moretti who discuss the idea of world literature, this paper tries to present succinctly the position of Romanian literature in the world literary space according to the Greenwich literary meridian. The problem that arises is how we export and especially what we export so that we become visible and at the same time intelligible to foreigners, how we relate to the norms of the international literary community so that we are visible on the map of international literature. The general considerations on this subject will be used to capture the reception of the translations of Dan Lungu's novels, the works considered being *Chicken heaven* (2004) and *I'm an old commie!* (2007).

Keywords: *world literature, Romanian literature, Greenwich meridian of literature, translation, Dan Lungu.*

În ultimele decenii, autori precum David Damrosch, Pascale Casanova, Franco Moretti și alții aduc în discuție ideea de world literature, în încercarea de a oferi, prin lucrările lor teoretice, o serie de macroperspective globalizante asupra fenomenului cultural mondial și a nevoii instaurării unei „internaționale intelectuale”. Această necesitate survine în urma unui îndelungate perioade în care critica a manifestat o tendință persistentă în a izola textele unele de altele în analizele pe care le produceau, ceea ce a împiedicat (și încă împiedică?) observarea unor configurații complexe cărora le aparțin textele. „Republica mondială a literelor”, așa cum o numește Pascale Casanova, funcționează în baza unor ciudate legi ale rivalităților, inegalităților, luptelor specifice, în care unele culturi sunt net superioare altora, creându-se, astfel, o delimitare clară între literaturile centrale, respectiv cele marginale/periferice/minore. Criteriile după care se realizează această distribuție a literaturilor sunt dintre cele mai diverse, însă, cel mai relevant, într-o primă fază, ar fi meridianul Greenwich, așa cum îl numește Pascale Casanova, în funcție de acesta evaluându-se distanța estetică față de centru – locul de fabricare și consacrare a literaturii – a tuturor culturilor. Acest loc ocupat de o anumită literatură în spațiul internațional se află într-un raport de dependență față de spațiul căreia îi aparține, față de națiunea căreia i se subordonează, fapt ce determină din start inegalități culturale. Explicația ce se ascunde în spatele acestei ierarhizări a spațiilor, respectiv a literaturilor, ne este prezentată de Pascal Casanova făcând

apel la limbajul bursei, astfel, în cadrul comerțului intelectual este implicat un capital – textele repertoriare –, a cărui valoare este evaluată în funcție de o serie de unități de măsură specifică, dintre care amintim vechimea, volumul și opinia publică. Acestea sunt criteriile după care lucrarea de față își va conduce argumentarea înspre surprinderea poziției literaturii române în spațiul literar mondial, considerațiile generale cu privire la acest subiect urmând a fi valorificate în surprinderea receptării de care beneficiază opera lui Dan Lungu atât la nivel național, cât și în traducerile sale, operele avute în vedere fiind *Raiul găinilor* (2004) și *Sînt o babă comunistă!* (2007).

În ceea ce privește situația României, se pot semna o serie de apariții timide în sfera traducerilor în câmpul literar internațional. Promițătoarele schimburi culturale, desfășurate cu precădere în anii 2007-2008 (în proximitatea evenimentelor politico-economice), marcate prin traducerea mai multor texte românești în diferite limbi, apariția autorilor volumelor la lecturi publice și festivaluri internaționale, comentarea volumelor de către cele mai importante reviste de specialitate din străinătate, premiera unor dintre ele, au un slab ecou, lucru ce plasează cultura română în zona literaturilor marginale prin raportare la situația altor literaturi mai apropiate de „centul cultural”. Lucrul acesta nu este întâmplător deoarece, așa cum vom vedea, cultura noastră nu prezintă un fundament solid care să-i permită și să-i asigure, pe de o parte, lansarea pe piața internațională, iar pe de altă parte succesul/priza la public. Astfel, suntem vizibili în spațiul internațional doar ca reflexie a unei culturi marginale, căci dincolo de aceste apariții ce doar par grandioase, ceea ce se spune efectiv despre literatura română este formulat în termeni care ne dau de înțeles faptul că da, într-adevăr publicul străin începe să aibă acces la literatura noastră, însă aceștia încă întâmpină mari dificultăți în a ne situa pe harta aparițiilor editoriale și, în același timp, în a avea real acces la cultura noastră, din cauza lipsei aproape totale a criticii literare în spațiul internațional (căci avem doar publicații învechite, demult apuse sau scrieri fragmentare, ce nu oferă o perspectivă unitară, coerentă asupra fenomenelor literare românești.) În acest context, problema care se ridică este cum exportăm și mai ales ce exportăm, astfel încât să devenim vizibili și în același timp inteligibili pentru străini? Toate acestea trebuie raportate la normele/cerințele/„unitățile de măsură” ale comunității literare internaționale pentru a observa, punctual, cum trebuie să procedăm pentru a fi plasați pe harta literaturii internaționale.

În încercarea de a găsi explicații pentru întârzierile cu privire la sincronizarea traducerilor în spațiul românesc și dinspre spațiu românesc către export, Andrei Terian spune că e necesar să ținem cont de nevoile, așteptările și interesele celor pentru care traducem, întrucât de cele mai multe ori ele nu coincid cu ale noastre, iar opera literară sau critică devine relevantă pentru un străin doar în momentul în care ea se intersectează cu sfera lui de probleme și de preocupări. În acest sens, relevant e modul în care criticii români se raportează la literatură și aici ne referim la faptul că s-a observat de-a lungul timpului tendința exagerată a criticului român de a studia intensiv o operă sau un autor, de a reînvia mereu un anumit autor prin prisma unor noi interpretări/de a vedea în opera acestuia ceea ce alții nu au văzut/intuit anterior, în locul unor analize contextualizate a mai multor opere/autori/genuri/epoci. Acest

lucru generează, automat, un soi de critică ce urmărește să numească, după un raționament subiectiv, autorii cei mai bine cotați, iar prin această clasificare închistată se dorește, implicit, impunerea lor, ca critici, în ierarhia celor mai apreciați/credibili/relevanți/importanți critici români, pe de o parte, iar pe de altă parte, se retrage dreptul altor autori de a se face remarcați/vizibili/relevanți în câmpul literar doar prin simplul fapt că istoria nu a fost de partea lor, iar la acel moment critica nu a găsit în opera lor argumentele necesare situării acestora în așa-numita clasă a operelor de prim raft. Or pentru cititorul străin astfel de clasificări și numiri sunt lipsite de relevanță, căci acesta cu siguranță nu va fi interesat de cine este „poetul național” „cel mai mare/important scriitor român”, ci se va apleca asupra conținutului operei, cotând scriitura în funcție de modul în care opera respectivă reușește să răspundă așteptărilor lui. Toate acestea subliniază faptul că pentru a fi exportabilă, critica și literatura română trebuie să treacă printr-un proces de actualizare teoretică și metodologică în vederea formării/închegării unui dialog cultural între poporul român și străinătate, care ar viza, printre altele, renunțarea la vechea mentalitate românească care mizează și acum, ca în trecut, pe ideea autonomiei esteticului, pe stabilirea unui canon ca urmare a subiectivității gustului, pe o mentalitate cronicăreasă care frânează în mod vădit exportul literar.

Pe lângă acestea, tot prin referire la modele internaționale, trebuie să remarcăm faptul că istoriile literare de referință sunt alcătuite din colective, din motive obiective, întrucât, oricât de bine documentat ar fi un anumit autor, tindem să credem că o perspectivă colectivă este mult mai valabilă/valoroasă, întrucât o singură persoană nu poate stăpâni toată informația cu privire la o anumită literatură. În plus, potrivit aceluiași modele internaționale, se poate observa faptul că acestea tind să se rupă de modelul național, organicist și teologic, miza fiind aceea de a surprinde continuitățile, discontinuitățile, în fine, de a avea acces la o perspectivă diversificată asupra chestiunii în cauză. Urmarea acestei mentalități depășite este lipsa unei istorii literare. Spre deosebire de alte literaturi est-europene, literatura română nu beneficiază de o istorie literară care să se fi impus în circuitul internațional drept reper în domeniu.

De asemenea, se impune și renunțarea la modelul istoriilor literare organiciste, și îndreptarea atenției asupra unui canon internațional cu deschideri înspre câmpurile de interes comune a scriitorilor români cu a autorilor străini. Așadar, imposibilitatea de aliniere la meridianul Greenwich, respectiv de ridicare a normelor și standardelor aflate în conformitate cu culturile centrale provine, de fapt, din mentalitatea înapoiată, lipsită de perspectivă a culturii care nu reușește să se vindece de „boala” separatismului naționalist, așa cum o numește David Damrosch în *What is world literature?*. În încercarea de a explica faptul că literatura națională nu poate fi privită reduționist ca o entitate izolată, ci doar ca parte componentă a unui complex sistem, Andrei Terian propune ca „istoriile literare naționale ar trebui să adopte o perspectivă asumat inter-, trans- sau postnațională, care implică în egală măsură o „privire de foarte sus” a materiei și o componentă comparatistă, așa cum unele istorii literare din spațiul internațional ne-o dovedesc deja.” (Terian 2013: 278). În aceeași direcție ne conduce și capitolul introductiv din „Republica mondială a literelor”, unde Pascale Casanova spune că izolarea

textului ne împiedică să luăm în considerare ansamblul configurației careia îi aparține un text, adică totalitatea operelor, textelor, dezbaterilor literare și estetice care intră în rezonanță și corespondență, care fundamentează adevărata unicitate, originalitatea sa reală, fiind astfel necesară schimbarea modul de a privi opera și de a accepta o oarecare distanță de textul însuși, spre a observa compoziția textului în ansamblul său, de a observa asemănările și deosebirile față de alte forme, de a le compara, lucru care ne va conduce, în cele din urmă, la înțelegerea particularităților specifice.

În acest context se impune punerea în discuție a sintagmei de „distant reading” (macroanaliză) utilizată de Franco Moretti și partenerul său Matthew L. Jockers pentru susținerea unei noi perspective a literaturii ca „ecosistem”, unde literatura canonică și cea periferică sunt complementare, întrucât, potrivit analizei lor, nu se poate face istorie literară doar pornind de la literatura de vârf, or acest tip de analiză nu mai poate fi numit istorie literară. Termenul care se opune sintagmei descrise mai sus este cea de „close reading” și care ar presupune o falsificare a istoriei literare pentru că filează cărțile. În acest context, putem sesiza alte puncte slabe ale culturii române în ceea ce privește susținerea formării unui canon internațional, respectiv propulsarea autorilor români pe scena internațională și anume apelul la ecuațiile falsificatoare pe care criticul român le susține, întrucât canonul literar românesc s-a realizat/se realizează prin raportare la un eșantion redus de publicații, un eșantion la nivel micro ce accentuează discrepanțele dintre vârfuri și margini, lucru ce conduce la impunerea unor raporturi de putere, iar pentru a avea un sistem corect de analiză e nevoie de eliminarea prezumțiilor puterilor politice din literatură.

Pornind tot de la textul lui Jockers *Macroanalysis. Digital methods and literary history* putem semnala și alte piedici în calea unui dialog eficient cu literatura internațională, de data aceasta la nivelul digitalizării, întrucât, pentru a dispune de o cât mai bună referință în spațiul literar internațional și pentru a putea opera cu conceptul de “distant reading” este nevoie ca textele aparținând unei culturi să circule nu doar în format scris sub formă de cărți fizice. Este extrem de important și mai ales util ca fiecare cultură să dispună de o bază digitalizată, care să faciliteze accesul la informație, însă și acest lucru lipsește cu desăvârșire din circuitul literar românesc.

Prezentând toate simptomele unui sistem literar care ratează sincronizarea cu meridianul Greenwich, se subînțelege faptul că e extrem de discutabilă chestiunea vechimii literaturii române. Faptul că insistăm asupra acestui aspect al vechimii se justifică prin prisma importanței pe care o joacă legea temporală în configurarea hărții literare internaționale, întrucât pentru a avea o șansă cât de mică de a te face remarcat e nevoie de un îndelungat trecut național, de o cultură cu tradiție care să justifice existența unei literaturi cantitative și calitative anterioare. Avantajul culturilor cu o tradiție respectabilă este acela de a stăpâni această măsură a timpului (și a spațiului), care oferă prilejul apropierei de zona culturii centrale.

Sintetizând, putem consemna faptul că literatura română nu beneficiază de avantajele pe care le oferă criteriul vechimii, întrucât, pe de o parte, cultura noastră funcționează după o mentalitate învechită de concepere și livrare a literaturii, respectiv a criticii, iar pe de altă parte, nivelul infrastructurii în

domeniul digitalizării nu susține afirmarea pe planul internațional. Acest criteriu al vechimii este dublat de cel al gustului publicului străin care trebuie luat în considerare, întrucât este mai mult decât relevant în consemnarea pe harta lumii a autorilor moderni. Astfel, gradul de recunoaștere și legitimare a unui scriitor derivă, pe de o parte, din șansa de a fi tradus în limbi de circulație internațională, iar, pe de altă parte, de modul în care cartea respectivă reușește să se apropie de universul celui care o citește și care, în cele din urmă îi oferă credit, adică putere și valoare în câmpul literar.

Întrebat dacă este de așteptat ca în viitor literatura română să se impună pe plan internațional, autorul, cel din interiorul lumii care scrie, dezvăluie o serie de probleme de care se izbește exportul literaturii române: „(...) Literatura noastră, majoritar estetizantă și cumva lipsită de curaj, nutrită din modele clasice și crescută parcă prea mult sub autoritatea criticilor literari, o literatură care s-a ținut departe de public ani buni, e prea puțin pregătită să iasă pe o piață a gusturilor libere. (...) Cred că în primul rând scriitorul roman a rămas cumva restant față de publicul autohton, iar de plata acestei restanțe depinde apariția unor agenți literari care să se implice în promovarea internațională, alături de edituri și de ICR/Cennac. Apoi, aș mai spune că un discurs critic coerent, care să propună un concept proaspăt despre sensibilitatea și literatura postcomuniste pe piața occidentală a ideilor, este indispensabil. Cred că aici se află una dintre provocările majore în fața criticilor literari, care la rândul lor trebuie să se reinventeze într-un spațiu deschis, european, să abandoneze poziția călduță de semafoare diriguitoare în cartierul literaturii române.” (Vlădăreanu 2011)

În ciuda acestor fapte, există o serie de autori români care au reușit să se facă remarcă în spațiul internațional și să atragă atenția publicului străin prin temele pe care le-au abordat. Unul dintre aceștia este Dan Lungu, semnatul unor romane de succes ce permit întreținerea unei legături cu câmpul literar internațional. Dan Lungu este unul dintre cei mai traduși și apreciați scriitori români, cărțile sale fiind traduse în zece limbi: franceză, germană, italiană, spaniolă, poloneză, slovenă, machiară, bulgară, greacă și turcă. Cartea care a beneficiat de cele mai multe ediții (24), respectiv de traducerea în toate cele zece limbi menționate mai sus este *Sînt o babă comunistă!* (2007), unul dintre bestsellerurile Editurii Polirom, versiunea franceză a cărții fiind dublu nominalizată la premiile europene „Jean Monnet”. Cartea a beneficiat și de adaptări cinematografice, în 2010, pe scena Teatrului Bouwkunde din Deventer (Olanda), iar în 2011 în țară, în regia lui Stere Gulea, avându-i ca protagoniști pe Luminița Gheorghiu, Marian Râlea și Ana Ularu. Filmul a fost lansat în cinematografele din țară, în august 2013. În decembrie 2013, la Ateneul din Iași, a avut loc premiera piesei *Sînt o babă comunistă!*, după romanul lui Dan Lungu, cu un text adaptat în regia lui Lucian Dan Teodorovici. În aprilie 2014, în Sala Studio a Teatrului Maghiar ‘Csiky Gergely’ din Timișoara, a avut loc spectacolul-eveniment *Sînt o babă comunistă!*, în interpretarea uneia dintre cele mai mari actrițe din Ungaria, Csoma Judit. Spectacolul de la Timișoara a fost o producție a Teatrului ‘Katona Jozsef’ din Budapesta, care a pus în scenă, de altfel, romanul lui Dan Lungu, în anul 2013. *Raiul găinilor* (2004) este o altă operă ce numără nu mai puțin de 12 ediții, dintre care șapte în alte limbi:

bulgară, germană, engleză, franceză, italiană, maghiară, slovenă. Și în acest caz, cartea este un bestseller, fiind patru luni în topul vânzărilor editurii franceze Jacqueline Chambon, iar ediția germană a fost declarată, în decembrie 2007, cartea lunii în Germania. Nu în ultimul rând, în 2011 statul francez i-a acordat autorului titlul de „Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres” pentru contribuția la îmbogățirea patrimoniului cultural francez, lucru ce denotă că opera lui Dan Lungu nu trece neobservată, ci, din contră, este remarcată, apreciată, premiată și, nu în cele din urmă, gustată de publicul străin.

Prima operă asupra căreia dorim să ne aplecăm este *Sînt o babă comunistă!* (2007), deoarece acest roman a atras atenția atât criticii, dar mai ales publicului larg, ecranizările de care acest roman a beneficiat fiind un motiv în plus în concentrarea atenției asupra lui. Potrivit receptărilor din străinătate, succesul pe care îl are acest roman se datorează temei pe care o abordează și anume problema comunismului, respectiv cea a tranziției postceaușiste. Andrei Terian spunea despre o operă literară că „devine relevantă pentru un cititor (oricare ar fi el) doar în momentul și în măsura în care se intersectează cu sfera lui de probleme, preocupări și de interese, fără să se refere neapărat la persoana sa.” (Terian 2013: 20). În această situație, interesul provine în unele cazuri, se pare, din dorința de a cunoaște istoria și cultura românilor, cu atât mai mult cu în spațiul european și nu numai, există comunități numeroase de români. În acest sens, o prezentare din catalogul francez recomandă această carte nu doar pentru savuroasele anecdote și glumele prin care este surprinsă societatea românească, umor în spatele căruia se poate vedea și substratul tragic, ci mai ales pentru că, trecând peste pactul ficțional, străinii văd în această carte o mostră de istorie a românilor.¹ Unele dintre comentariile venite dinspre zona Italiei surprind același lucru, subliniind, odată în plus, importanța cunoașterii trecutului imigranților români și, implicit, nevoie de comunicare dintre culturi, întrucât fiecare mostră de cultură dusă înspre export reprezintă o parte a identității noastre în cultura lumii.² Varianta germană semnalează și ea, precum putem observa și în cazul celorlalte receptări, umorul, însă, în acest caz accentul se simte mai puternic îndreptat înspre surprinderea și redarea fidelă a elementelor ce configurează lumea comunistă din România, fapt ce subliniază din nou interesul pentru cunoașterea în detaliu a atmosferei pe care a cunoscut-o țara noastră de-a lungul numeroșilor ani aflați sub conducerea socialistă. Dincolo de realitatea pe care străinii o citesc printre rândurile acestui roman, trebuie remarcat faptul că aceștia sunt atrași și de modul în care autorul configurează lumea comunistă, respectiv pe cea a tranziției, întrucât în majoritatea recenziile și comentariile cu privire la această carte se poate remarca fascinația/curiozitatea cititorului de a înțelege nostalgia paradoxală, dependența de neînchipuit a personajului principal Emilia față de regim stalinist. La toate acestea se adaugă, așa cum semnalează majoritatea observațiilor, indiferent de limba în care este scrisă, limbajul viu, spontaneitate, simplitatea considerațiilor umane și a

---

¹ *Peut-on avoir la nostalgie d'une dictature?*, www.lecture-ecriture.com, accesat la data de 19.02.2022, disponibil online: <http://www.lecture-ecriture.com/2742-Je-suis-une-vieille-coco-Dan-Lungu>.

² *Sono una vecchia comunista*, www.centroculturalepegognaga.it, 26.08.2013, accesat la data de 23.01.2022, disponibil online: <http://www.centroculturalepegognaga.it/sono-una-vecchia-comunista/>.

dialogurilor, discursivitatea, care transformă scrierea lui Dan Lungu într-un roman plăcut și inteligibil pentru străini.

În ceea ce privește receptarea internă, părerile sunt împărțite. Pe de o parte, există o serie de critici care apreciază romanul pentru performanța de a depășirii granițelor țării, de a fi tradus și de a fi pe placul străinilor. Așa cum însuși critica din străinătate remarca, lejeritatea lecturii este subliniată și de Costi Rogoian care spune că putem vorbi despre un: „roman extraordinar, unul dintre putinele pe care pot să le recomand liniștit pentru export. Pentru că e incredibil de simplu de citit. Pentru că e scris cu o lejeritate uimitoare, pentru că nu are pretenții de frescă a epocii Ceaușescu sau a anilor '90. Este o abordare, umană și rece în același timp, a unei stări sufletești tipic central-europene.”³, așadar, în perspectiva acestuia, romanul întrunește toate motivele care îl fac să fie valid pentru traducere. Motivele pentru care romanul a avut parte de o receptare internațională pozitivă este acela că textul își conține propriul context. Mihaela Șăran vorbește despre *Sînt o babă comunistă!* ca despre un „romanul pașaport”, punând și ea în evidență o serie de elemente care impun cartea în circuitul extern: „Cartea înglobează detalii și informații care sunt destul de sugestive pentru a face redundantă o cercetare suplimentară cu privire la cadrul istoric și politico-social care circumscrie evenimentele descrise. Mai mult decât atât, autorul mizează pe alegerea uneia dintre cele mai recognoscibile figuri istorice ale României, și anume Nicolae Ceaușescu. Dacă, pentru marea majoritate a străinilor (probabil doar cu excepția istoricilor), răscoala de la 1907 nu trezește nicio asociere de idei, comunismul și Ceaușescu sunt două dintre reperele cele mai clare și mai răspândite, prin intermediul cărora străinii își configurează harta mentală a acestei țări. (...) *Sînt o babă comunistă!* are avantajul de a prezenta o fațetă a comunismului românesc pe care cititorii nu o vor întâlni în documentele istorice sau chiar în mass-media. Nu în ultimul rând, călătoria operei în afara granițelor țării se datorează și promovării unor „teme și valori universale”. (...) comunismul și toposul citadin ca spațiu al „nemărginitelor posibilități” sau șocul tranziției postcomuniste, pot fi cu ușurință universalizate și transformate în puncte de interes comun.” (Șăran 2018)

Pe de altă parte însă, există critici români care pun în discuție chestiunea judecății de valoare a romanului lui Dan Lungu, fapt ce declanșează o serie de neînțelegeri. Astfel, „universul schematic și personajele tipologice” pot fi conotate pozitiv, așa cum am observat mai sus, sau, din contră, negativ de unii critici precum Mihai Iovănel care spune despre romanul lui Dan Lungu că „oferă o mostră de realism socialist întors pe dos, în care aproape fiecare informație, pe lângă rolul în construcția narativă, este înscrisă într-un dispozitiv al tipicității: nu există „zgomot” (în sens informațional), ci totul concură la demascarea comunismului și a nostalgicilor săi, și încă la un nivel primitiv atât analitic, cât și retoric.” (Iovănel 2017). În aceeași direcție duce și opinia Adrianei Stan, care critică cusăturile mult prea la vedere ale romanului și faptul că totul este dat de-a gata în roman: „Tot ce ține de recuzită ideologică, de

---

³ Costi Rogoianu, „Cum să explici că nu e bun comunismul?”, în „Suplimentul de cultură”, nr. 118, disponibil online: <http://suplimentuldecultura.ro/1259/cum-sa-explici-ca-nu-e-bun-comunismul/>, accesat la data de 19.02.2022.

atmosferă, de comunism pare a fi lipsit de forță, pare a fi venit dintr-un discurs suplimentar; anecdotele, glumele, toate elementele cheie ale imaginii comuniste sunt forțate, cu funcție mai mult argumentativă; succesiune statică de clișee, mult prea multe detalii și referințe exacte strecurate în carte precum ar fi produse ale memoriei involuntare ale Emiliei, în locul unei redări aleatorii; astfel, romanul devine „o construcție bine documentată a comunismului (...) Mai mult, ecuația sensului e constant dirijată de indicații precise, lăsând impresia unui text esopic, prin transparența cu care își exprimă cheia.” (Stan 2007: 123-125). Observăm astfel faptul că sistemul internațional funcționează uneori după alte reguli decât sistemul național în sensul că ierarhia de la nivel național nu coincide neapărat și întotdeauna cu cea de la nivel internațional, iar, în cazul de față se poate observa faptul că în timp ce în țară valoarea romanului este discutabilă, iar poziționarea autorului în cadrul canonului intern este incertă, deoarece părerile criticilor sunt împărțite, în străinătate romanul se bucură de un real succes, fapt ce demonstrează că există o literatură pentru consum intern și alta pentru export. În mod surprinzător sau nu, persoanele pe care cultura autohtonă le împuternicește ca ambasadori nu sunt, de cele mai multe ori, autori canonici. Cărțile unora dintre aceștia au fost traduse în zeci de limbi în timp ce, în economia dicționarilor scriitorilor români și a lucrărilor de specialitate, activitatea lor ocupă un spațiu modest, atât în ceea ce privește receptarea critică, cât și în ce privește spațiul fizic alocat.

Nu în ultimul rând, trebuie să menționăm faptul că succesul acestei cărți se datorează creditului pe care autorul Dan Lungu l-a câștigat anterior printr-un alt roman, anume *Raiul găinilor*. Cu toate că *Sînt o babă comunistă!* rămâne, categoric, romanul cel mai reprezentativ pentru autorul român în spațiul literar internațional, ar fi fost puțin probabil ca acesta să devină atât de popular în spațiul cultural extern dacă un alt roman al Dan Lungu nu ar fi fost tradus anterior, întrucât, așa cum am observat mai sus, Pascale Casanova ne spune că un autor are nevoie de o anumită vechime pentru a deveni vizibil pe piața literară internațională. Astfel, *Raiul găinilor* joacă rolul unei garanții, al unei rampe de lansare a autorului pe plan internațional, cu atât mai mult cu cât romanul nu este lipsit de importanță în circuitul bursei literare, întrucât are șansa de a fi publicat la o editură franceză prestigioasă Éditions Jacqueline Chambon, fapt ce a determinat, inevitabil, o bună cotare a autorului, respectiv a cărții, și ce sprijină integrarea lui Dan Lungu în sistemul literar global. Traducerea în franceză a romanului vine la scurt timp după ce *Raiul găinilor* a avut marele noroc de a se număra printre puținele cărți care au beneficiat de un program românesc de promovare condus de Florin Lăzărescu, prin intermediul căruia volumul său este publicat de editura Polirom. Pe lângă traducere, autorul este invitat și la “Les Belles étrangères”, după care traducerea au început să se îndesească. „Așa a început totul pentru mine.”, mărturisește autorul într-un interviu acordat Elenei Vlădărescu. (2011)

Faptul că *Raiul găinilor* asigură într-o oarecare măsură vizibilitatea lui Dan Lungu în literatura de export este ușor de remarcat prin faptul că aproape în fiecare recenzie, comentariu asupra cărții *Sînt o babă comunistă!* se pomenește despre *Raiul găinilor*, pentru a se pune în evidență fie faptul că autorul mai are și alte cărți anterior traduse, devenite cunoscute sau cel puțin care au stârnit

interesul cititorilor străini, fie pentru a pune în evidență faptul că autorul a mai abordat subiecte similare și este, într-adevăr, un atent observator al provinciei românești. Unele cataloage literare, cum este cel francez, pun în lumină chiar și detalii cu privire la faptul că autorul proiectase inițial un singur volum, dar că ulterior acestea s-a materializat în două volume, cititorul fiind informat că poate citi romanele unul fără celălalt sau ambele în orice ordine, fără probleme de consecvență sau de înțelegere. Devine clar faptul că, odată intrat pe piața internațională, opera lui Dan Lungu beneficiază de o mai ușoară integrare, și așa cum am văzut, adesea operele lui se discută una în funcție de alta, tocmai pentru că au un nucleu comun, propun perspective care se suprapun.

În cazul romanului *Raiul găinilor*, putem constata faptul că atât în plan intern, cât și extern, opera beneficiază de o receptare pozitivă, entuziastă. În țară, succesul este asigurat, așa cum am spus mai sus, de programul care l-a făcut cunoscut. În străinătate, romanului îi este apreciat inclusiv titlul, care este considerat atractiv, de asemenea, se remarcă umorul, în ciuda tragediei foarte reale prin care este surprinsă România. Cartea trece în cataloagele franceze și germane drept un roman încântător, amuzant, inventiv, în care nimicul cotidian capătă un contur fascinant. Nu în ultimul rând, se apreciază stilul, expresiile, dialogurile, personajele pline de culoare, toate redând atmosfera epocii comuniste, apoi cea de după revoluție.

BIBLIOGRAFIE

- Casanova 2007: Pascale Casanova, *Republica mondială a literelor*, București, Editura Curtea veche.
- Damrosch 2003: David Damrosch, *What is World Literature?*, Princeton and Oxford, Princeton University Press.
- Lungu 2011: Dan Lungu, *Sînt o babă comunistă!*, București, Editura Polirom.
- Lungu 2012: Dan Lungu, *Raiul găinilor*, București, Editura Polirom.
- Moretti 2000a: Franco Moretti, "Conjectures on World Literature", în "New Left Review", January February.
- Moretti 2000b: Franco Moretti, "The Slaughterhouse of Literature", în "Modern Language Quarterly", March, 2000.
- Stan 2007: Adriana Stan, „Am cravata mea!! Sunt pionier?...”, în „Vatra”, pp. 123-125.
- Terian 2013: Andrei Terian, *Critica de export. Teorii, contexte, ideologii*, București, Editura Muzeul Literaturii Române.

Bibliografie online:

- “Je suis une vieille coco”, în www.actes-sud.fr, disponibil online: <https://www.actes-sud.fr/node/15318>, accesat la data de 19.02.2022
- “Le paradis des poules”, în www.goodreads.com, disponibil online: <https://www.goodreads.com/book/show/15774425-le-paradis-des-poules>, accesat la data de 19.02.2022
- “Peut-on avoir la nostalgie d'une dictature?”, în www.lecture-ecriture.com, disponibil online: <http://www.lecture-ecriture.com/2742-Je-suis-une-vieille-coco-Dan-Lungu>, accesat la data de 19.02.2022.
- “Sono una vecchia comunista”, în www.centroculturalepegognaga.it, 28.08.2013, disponibil online: <http://www.centroculturalepegognaga.it/sono-una-vecchia-comunista/>, accesat la data de 23.01.2022.

- Codru 2009: Raluca Codru, „Dan Lungu: creierul scriitorului lucrează mereu”, în www.cuzanet.ro, 27.03.2009, disponibil online: <http://www.cuzanet.ro/interviu/interviu-cu-dan-lungu-creierul-scriitorului-lucreaza-mereu.html>, accesat la data de 19.02.2022.
- Collet 2007: Thierry Collet, “Le paradis des poules – Dan Lungu”, în www.thierrycolletcetalir.blogspot.com, 10.11.07, disponibil online: <https://thierrycolletcetalir.blogspot.com/2007/11/le-paradis-des-poules-dan-lungu.html>, accesat la data de 19.02.2022.
- Hoza 2014: Nicoleta Valeria Hoza, „*Sînt o babă comunistă!*” de Dan Lungu: 11 traduceri și peste 20.000 de exemplare vândute în România, în www.onlinestudent.ro, 30.06.2014, disponibil online: <http://www.onlinestudent.ro/stiri/sunt-o-baba-comunista-de-dan-lungu-11-traduceri-si-pest-20-000-de-exemplare-vandute-in-romania>, accesat la data de 19.02.2022.
- Iovănel 2007: Mihail Iovănel, „«De la romanul politic» la «marele roman anticomunist». Structura sociologică a prozei în România postcomunistă”, în „Vatra”, 17.02.2017, disponibil online: <https://revistavatra.org/2017/02/17/mihai-iovanel-de-la-romanul-politic-la-marele-roman-anticomunist-structura-sociologica-a-prozei-in-romania-postcomunista/>, accesat la data de 19.04.2022.
- Laggner 2009: Anna Katharina Laggner, “Diktatur in Rumänien”, în www.fm4v3.orf.at, 18.05.2009, disponibil online: <https://fm4v3.orf.at/stories/1603374/index.html>, accesat la data de 19.02.2022.
- Rogozanu: Costi Rogozanu, „Cum să explici că nu e bun comunismul?”, în „Suplimentul de cultură”, nr. 118, disponibil online: <http://suplimentuldecultura.ro/1259/cum-sa-explici-ca-nu-e-bun-comunismul/>, accesat la data de 19.02.2022.
- Schnitzler 2008: Mathias Schnitzler, “Endlich auf Deutsch: zwei witzig-kluge Bücher des Rumänen Dan Lungu: Klasse Typen hassen Soja!”, 24.01.2008, disponibil online: <https://www.berliner-zeitung.de/endlich-auf-deutsch-zwei-witzig-kluge-buecher-des-rumaenen-dan-lungu-klasse-typen-hassen-soja-li.23567>, accesat la data de 05.04.2022.
- Șăran 2018: Mihaela Șăran, „World Literature și „romanul pașaport”: ‘Sînt o babă comunistă!’”, în „Vatra”, 26.01.2018, disponibil online: <https://revistavatra.org/2018/01/26/mirela-saran-world-literature-si-romanul-pasaport-sint-o-baba-comunista/#more-5214>, accesat la data de 19.02.2022.
- Vlădăreanu 2011: Elena Vlădăreanu, „Criticii trebuie să abandoneze poziția călduță de semafoare diriguitoare în cartierul literaturii române”, în „Suplimentul de cultură” nr. 307, 26.03.2011, disponibil online: <http://suplimentuldecultura.ro/6542/interviu-cu-dan-lungu-criticii-trebuie-sa-abandoneze-pozitia-calduta-de-semafoare-diriguitoare-in-cartierul-literaturii-romane/>, accesat la data de 19.02.2022.